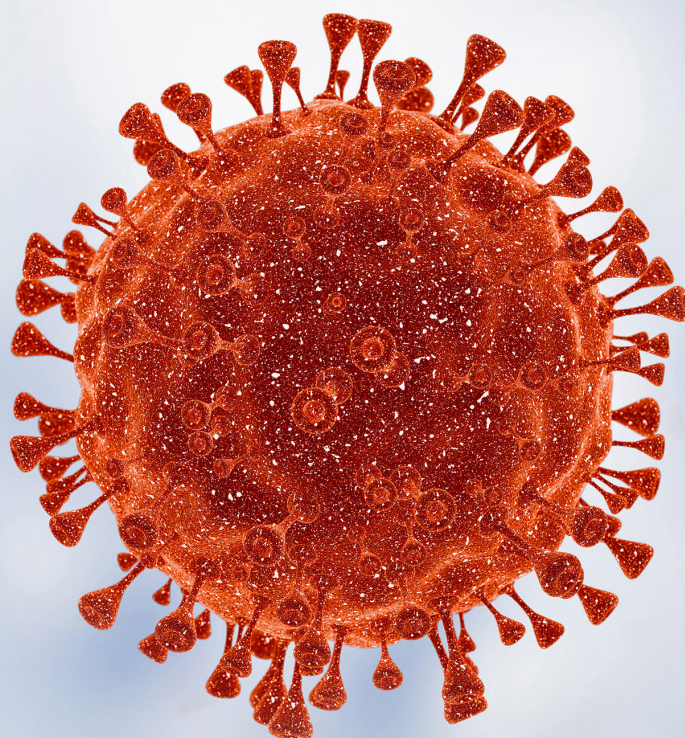

DOBRÁŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

- > Peniaze presmerujeme tam, kde je ich treba
(rozhovor s novým ministrom školstva B. Gröhlingom)
- > Stanovisko SKU k situácii vyvolanej koronavírusom
- > Opačný koniec tabuľky (o deťoch s ADHD)
- > Dejiny sú dráma alebo dejepis v divadle
- > O začínajúcich učiteľoch

*Vždy sa snažím lepšie spoznať rodičov svojich žiakov,
pretože mi to pomáha odpúšťať ich deťom.*

Louis Johannot

ČLOVEK MIENI, VÍRUS MENÍ

Až pandémiu spôsobenú koronavírusom prekonáme, budú mať prírodovedci, ekonómovia, sociológovia, ekológovia či prognostici celkom zaujímavý a vzácny materiál na premýšľanie. „Experimenty“ podobných globálnych rozmerov sa dejú iba raz za desiatky rokov a nie je možné si ich vopred naplávať (ak teda neveríte hoaxom o tom, že koronavírus bol umelo vytvorený).

Predovšetkým sa tu zreteľne vyjavuje až prekvapujúca krehkosť našej civilizácie. Ľudstvo sa onedlho chystá na Mars a pritom ho môže úplne vykoľajit' zopár netopierov, ktoré nakazia niekoľkých ľudí. Chváľime sa tým, že sa vieme dostať z Londýna do New Yorku za 8 hodín. Ibaže rovnako rýchlo sa tam tým pádom vie dostať aj koronavírus. To, čo je za normálnych okolností našou silnou stránkou, sa v kritické chvíli môže stať nevýhodou a rizikovým faktorom.

Zdá sa, že jednou z príčin krehkosti našej spoločnosti je vzájomná previazanosť jednotlivých jej subsystémov. Pripomína to známe videá z YouTube, na ktorých občas s úžasom sledujeme, ako zhodenie jedného dielika domina spôsobí reťazový pád tisícov ďalších. Práve na vlastnej koži zisťujeme, že na začiatku jedného takého reťazca sú aj školy. Keď sa zavrú školy, deti musia byť doma. Keď musia byť doma deti, musia byť doma aj ich rodičia. Keď musia byť doma rodičia, firmy nemajú zamestnancov a musia zastaviť výrobu. Keď sa zastaví výroba, je vážne ohrozená ekonomika. Keby skolabovala ekonomika, ľudia by zostali bez príjmov a kríza by sa prelievala do ďalších subsystémov spoločnosti. Kto nemá príjem, neplatí dane a odvody a štát pocíti vážne výpadky príjmov. Keď štát nemá príjmy, nemôže posky-

tovať služby, ktoré od neho ľudia očakávajú, a na ktoré sú dlhodobo zvyknutí. Nie nadarmo nás ekonómovia učia, že peniaze sú „krvou“ kapitalistickej ekonomiky a keď sa ich obeh zastaví, má to vážne dôsledky pre celé hospodárstvo.

Ale dost' bolo obáv z poloprázdneho pohára, podme sa chvíľu tešiť z toho poloplného. Mnohí ľudia na sociálnych sieťach nás vyzývajú, aby sme neplánovanú karanténu využili ako dar, ktorý nám umožní upokojiť sa, stíšiť sa, vymaniť sa zo zabehaných životných rutín a pozrieť sa na svoj bežný život tak trochu z odstupu. Možno sme z donútenia prestali robiť niektoré veci a o pár týždňov s prekvapením zistíme, že sa nič nestalo – že nechýbajú ani nám, ani iným. Rodičia majú zasa unikátnu príležitosť venovať sa viac svojim deťom. Ekológovia vyčíslujú pozitívne vplyvy zastavenia výroby a dopravy na životné prostredie. No a učitelia, tí sa začali zaujímať o možnosti on-line vzdelávania, e-learning, dištančné kurzy, softvér pre telekonferencie a team-working, o on-line zdroje vzdelávacích materiálov, videá, podcasty atď. Keď nič iné, v tejto oblasti sa mnohí všeličo naučia a rozšíria tak svoje obzory.

Prajem vám všetkým pevné nervy a silnú imunitu. V tejto chvíli asi nikto nevie (ani sám Jules Verne), či nás čaká iba päť týždňov v balóne, alebo až dva roky prázdnin. ■

Foto: Peter Ertl

V. Burjan
Vladimír BURJAN

Slovenská komora učiteľov

Odpovede na najčastejšie otázky s koronavírusom pre učiteľov

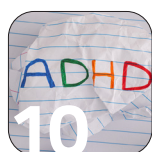
Rozhovor s ministrom Gröhlingom

Peniaze presmerujeme tam, kde je ich treba

Markéta POPELÁŘOVÁ

O začínajúcich učiteľoch

Viera LUTHEROVÁ

Opačný koniec tabuľky

Marián KIČINKO

Prechádzky jarom, prechádzky lesom

Lucia MIHÁLOVÁ

Dejiny sú dráma alebo dejepis v divadle

Jozef ŠUJAK

Sila evolúcie – pravek zaujímavo

Právna poradňa

Preukazovanie bezúhonnosti pedagogického zamestnanca

Barbora BABICOVÁ

Sevilla – mesto, ktoré má jedinečnú farbu

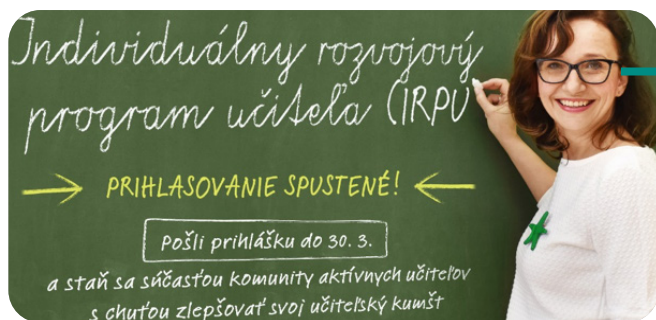

NOVINKA!

Ak chcete prejsť na konkrétny článok v časopise, kliknite v obsahu na obrázok. Listovanie vám uľahčia navigačné šípky v pätičke.

OBSAH ČÍSLA

Foto: archív IRPU

LEAF otvára už 9. ročník *Individuálneho rozvojového programu učiteľa*. Mentoringovo-koučingový program je určený pre učiteľov gymnázií, stredných škôl a druhého stupňa ZŠ, ktorí majú záujem rásť po profesionálnej aj osobnostnej stránke. Garantom programu je Dávid Králik. Po vstupe do programu získá každý učiteľ svojho vlastného mentora – odborníka z praxe. Mentor nie je inšpekcia a jeho úlohou nie je kritizovať či rozdávať rady, ale formou dobre položených otázok

Vyskúšajte si mentoring!

pomôcť učiteľovi nájsť nové riešenia a pracovať na cieľoch, ktoré si sám stanoví. Individuálny prístup je zárukou toho, že v centre pozornosti sú potreby a osobitosti každého učiteľa. Stretnutia s mentorom prebiehajú približne raz za dva týždne a učiteľ nemusí nikam cestovať. Celý 8-mesačný program totiž prebieha priamo v jeho triede. Mentor navštevuje vyučovacie hodiny, do ich priebehu ale nezasahuje, iba ich pozoruje a následne ich spolu s učiteľom rozoberá z didaktického aj osobnostného hľadiska. „*IRPU je veľmi prínosný mechanizmus, ktorý nahrádza niečo, čo v našom školstve chýba, a čo je zároveň jedinou účinnou cestou pre profesný rozvoj učiteľa. Bez spätnej väzby, podnetov, inšpirácií a otázok by som nemala šancu na seba pracovať*,” hovorí o zapojení sa do programu Lenka Ditte, učiteľka z Gymnázia Jura Hronca v Bratislave. ■

Martin PROCHÁZKA

Foto: archív Medziriadky

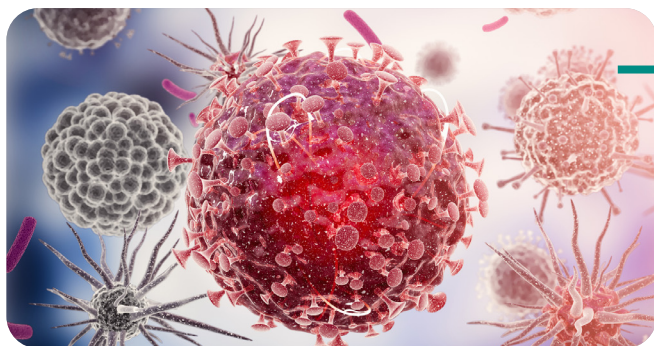

Začínajúci autori poézie, prózy a drámy do 26 rokov sa môžu so svojou tvorbou prihlasovať do ďalšieho ročníka literárnej súťaže *Medziriadky*. Zo stoviek účastníkov odborná porota každý rok vyberá 50 finalistov, ktorí dostanú pozvanie na letnú školu literatúry. Týždenné podujatie je spojené s množstvom workshopov, diskusií, prednášok či besied so spisovateľmi. Mladým autorom porotcovia zároveň po-

Literárna súťaž Medziriadky má 11 rokov

skytnú podrobnú spätnú väzbu k ich textom. Deväťčlenná odborná porota po novom nebude pre jednotlivé kategórie udeľovať prvé, druhé ani tretie miesta, určí len okruh finalistov, ktorí dostanú pozvanie na letnú školu. „*Veríme, že tou najhodnotnejšou odmenou, akú vieme mladým autorom dať, je letná škola literatúry. Udeľovanie prvých troch miest bolo často iba výsledkom veľkého kompromisu medzi porotou, meníme preto spôsob oceňovania*,” uviedla vedúca organizačného tímu, Katarína Vargová. „*Finalisti Medziriadkov okrem toho počas celého roka predstavujú svoju tvorbu na čítačkách s etablovanými autormi či festivaloch a ďalších podujatiach. Najzaujímavejšie texty sa usilujeme dostávať aj do literárnych periodík či rozhlasu*.” 11. ročník súťaže je otvorený do 29. marca, prihlášku je možné vyplniť [online](#). ■

Radovan POTOČÁR

Školy sú zatvorené a ešte nejaké čas budú. Žiaci aj učitelia ostali doma. Mnohí z nich však nezahálajú a pokračujú vo vyučovaní online. Na Facebooku sa to len tak hemží radami, tipmi a odporúčaniami, ako si učenie cez internet zjednodušiť, či čo vymyslieť, aby bolo zaujímavé pre učiteľov i žiakov. V spolupráci s českým magazínom o vzdelávaní Perpetuum sme aj my na našom webe zdieľali článok [Ako zvládnuť vyu-](#)

Škola v čase koronavírusu

[čovanie, keď sa zatvoria školy](#), v ktorom nájdete tipy na online aplikácie a webové stránky, ktoré vám toto obdobie môžu pomôcť preklenúť a inšpirovať vás. Mnohí prevádzkovatelia stránok a aplikácií ich v tomto období ponúkajú zadarmo, takže dobrovoľne voľné dni môžete využiť aj na preskúmanie toho, čo nám vzdelávací trh ponúka. Článok priebežne dopĺňame o stále pribúdajúce tipy a inšpirácie. Budeme radi, keď sa s nami podelíte aj o vaše odporúčania. Pokojne nám ich posielajte na redakcia@casopisdobraskola.sk.

Veríme, že toto neľahké obdobie spoločnými silami prekonáme. Je úžasné sledovať, ako sa učitelia spájajú a ponúkajú svoju pomocnú ruku kolegom i rodičom. No nezabudnite popritom aj oddychovať, nič sa nestane, ak budú mať žiaci aj učiteľmi aj pár dní skutočného voľna na oddych. ■

Barbora BABICOVÁ

Ako to vidí SKÚ

Stanovisko k pracovno-právnej situácii na školách v súvislosti s koronavírusom

Slovenská komora učiteľov so znepokojením registruje podnety zo strany pedagogických a odborných zamestnancov škôl v súvislosti s organizovaním ich pracovnej činnosti počas zatvárania škôl pre pandémiu koronavírusu. Chceme dôrazne upozorniť zriaďovateľov a riaditeľov škôl a školských zariadení, aby nezneužívali závažnú celosvetovú situáciu na to, aby šetrili na svojich zamestnancoch a nútili ich v rozpore so zákonníkom práce čerpať dovolenky, náhradné voľno alebo PN, prípadne im menili miesto výkonu práce mimo domova alebo náplň práce, napr. upratovaním areálu školy či miestneho úradu a pod. Zriaďovatelia aj riaditelia škôl obdržali od ministerky školstva pokyny a je ich povinnosťou riadiť sa nimi a na základe odporúčaní využívať možnosť tzv. home office, počas ktorého zamestnancovi patrí náhrada mzdy v plnej výške. Stále platí Zákonník práce, povinnosť prerokovávať pracovné podmienky so zástupcami zamestnancov, dodržiavanie lehôt nariadení dovolenky, prekážok v práci zo strany zamestnávateľa. Komora učiteľov vyzýva učiteľov, aby naďalej nahlasovali prípady zneužívania tejto situácie nielen nám, ministerstvu školstva, ale aj Inšpektorátu práce. Sme pripravení v súčinnosti s príslušnými kontrolnými orgánmi takéto prípady zverejňovať.

Môže riaditeľ školy alebo zriaďovateľ nariadiť v tejto situácii zamestnancom čerpať dovolenku, náhradné voľno alebo PN?

Čerpanie dovolenky, resp. náhradného voľna (§ 110 a ďalšie Zákonníka práce) je možné:

- a) v súlade s plánom dovoleniek schválený zástupcami zamestnancov,
- b) po dohode so zástupcami zamestnancov v prípade hromadnej dovolenky pri prevádzkových dôvodoch,
- c) po dohode so zamestnancom – neho- voriac o tom, že takéto čerpanie predpokladá oznámenie 14 dní vopred.

Nariadenie dovolenky v súčasnej situácii je ale v rozpore so zákonníkom práce, nakoľko v tomto prípade nejde o hromadné čerpanie dovolenky z prevádzkových dôvodov, ani o čerpanie podľa plánu dovoleniek. Ide o prerušenie vyučovania a pohybu na pracovisku z dôvodu ochrany života a zdravia na základe Nariadenia vlády a RÚVZ. Akékoľvek rozhodnutia sa na pracovisku vydávajú po dohode a spoločnom demokratickom a participatívnom posúdení, nie jednostranným aktom. Rozhodnutia majú byť v súlade s dobrými mravmi, pričom sa má zabezpečiť predchádzanie šírenia vírusu. Nahovárať zamestnanca na čerpanie PN je trestné, nakoľko zamestnávateľ núti konať zamestnanca v rozpore so zákonom. Prerušenie vyučovania a ďalšie prekážky na strane zamestnávateľa nie sú dôvodom na čerpanie PN, ak zamestnanec nie je skutočne chorý. Vo chvíli, keď sa vylieči a lekár ukončí PN, zamestnanec ostáva doma a vzhľadom k prekážke na strane zamestnávateľa nečerpá dovolenku, ale plynie mu riadna náhrada mzdy v plnej výške.

UČÍTELKA

Rýchlosť, s akou zareagovala Česká televízia na náhle plošné zavretie škôl, je skutočne obdivuhodná. Na jednom zo svojich televíznych okruhov spustila pestré vysielanie pre školy. Vznikol tiež web www.ceskatelevize/ucitelka, kde je deťom k dispozícii množstvo vzdelávacích relácií. A veľkú pochvalu si zaslúži aj priam geniálny názov projektu – *Učí Telka*. Klobúk dolu.

ČO DÁ ROZUM?

Projekt *To dá rozum* dôkladne zmapoval stav slovenského školstva a navrhuje spôsoby, ako ho zlepšiť. Už keď pred tromi rokmi začínal, zaujal ma jeho názov. Navodzuje dojem akej- si objektivity, nevyhnutnosti, jedinej správnej cesty určovanej rozumom. Ale také jednoduché to nie je. V matematike máme naozaj len jeden „rozum“ a môžeme sa naň bezpečne odvolávať. V takých komplexných oblastiach ako vzdelávanie to však nemusí fungovať, pretože rozum je tu v hre veľa. Konzervatívny, liberálny, neoliberálny, kresťanský, rozum zamestnávateľa, rodiča, dieťaťa... Každý expert na vzdelávanie má rozum a napriek tomu sú ich názory a riešenia často protichodné. Do hry vstupujú kultúrne vzorce, hodnoty, životné skúsenosti, postoje a mnoho ďalšieho. Každopádne, výstupy projektu *To dá rozum* sú aj tak veľmi zaujímavé a cenné.

JAR BEZ KONFERENCIÍ

Obetou koronavírusu sa stalo aj niekoľko tradičných učiteľských konferencií. Jedna z najväčších – *Učíme pre život* – mala byť v Poprade koncom marca. Organizátori ju napokon preložili na 18. – 20. 9. Ani *Cesty k dobrej škole* plánované na 21. 5. tento rok nebudú. Stretneme sa zasa až o rok. Jeseň tak bude doslova nabitá kvalitnými možnosťami na profesijný rast učiteľov. V septembri preložený Poprad, v polovici októbra má odštartovať nová konferencia bratislavských učiteľov, 5. novembra bude tradičná EDUMETRIA a 19. 11. pozývajú manželia Berovci na konferenciu R.A.U. ■

Vladimír BURJAN

**Slovenská
komora
učiteľov**

Zo stanoviska SKU:

Chceme dôrazne upozorniť zriaďovateľov a riaditeľov škôl a školských zariadení, aby nezneužívali závažnú celosvetovú situáciu na to, aby šetrili na svojich zamestnancoch a nútili ich v rozpore so zákonníkom práce čerpať dovolenku, náhradné voľno alebo PN, príp. aby im menili miesto výkonu práce mimo domova alebo náplň práce napr. upratovaním areálu školy či miestneho úradu a pod. Zriaďovatelia aj riaditelia škôl dostali od ministerky školstva pokyny a je ich povinnosťou riadiť sa nimi, a teda na základe odporúčaní využiť možnosť tzv. home office, počas ktorého zamestnancovi patrí náhrada mzdy v plnej výške. Stále platí Zákonník práce, povinnosť prerokovávať pracovné podmienky so zástupcami zamestnancov, dodržiavanie lehôt nariadení dovolenky, prekážok v práci na strane zamestnávateľa.

Aké sú pravidlá pri práci z domu, tzv. *home office*?

Keďže aktuálna situácia znamená prekážku na strane zamestnávateľa, nie je povinnosťou zamestnancov v školstve pracovať z domu, ak to nestanovuje pracovná zmluva, pracovný poriadok alebo iná písomná dohoda na pracovisku. Riaditeľ školy alebo školského zariadenia nemôže zamestnancom svojvoľne nariadiť home office bez dohody so zamestnancom, ale je nutné sa na nej s ním dohodnúť, požiadať o ňu, resp. vyjadriť s ňou svoj súhlas. Riaditeľ školy a školského zariadenia musí vymedziť podmienky, za akých sa bude home office vykonávať.

Ak zamestnanec pristúpi na home office, musí evidovať „pracovnú činnosť“ a takisto „čas práce“ každý deň. Aj pri home office je platný stanovený týždenný pracovný čas. Zároveň odporúčame zamestnancom dohodnúť si, za akých podmienok sa bude, resp. nebude pri home office poskytovať „stravné“.

Samozrejme, Slovenská komora učiteľov vrelo odporúča, aby učitelia aj v čase prerušeného vyučovania napomáhali núdzovému stavu v krajine aj tým, že budú žiakov usmerňovať a pôsobiť na nich výchovnou a vzdelávacou činnosťou, t.j. poskytovať im podporu, komunikovať s nimi elektronicky, sprevádzať ich pri sebaučení a pod. Ak by malo takéto prerušenie trvať niekoľko týždňov či mesiacov, spôsobilo by veľké ekonomické a spoločenské škody, ak by pedagogickí a odborní zamestnanci neposkytli pomoc a podporu zákonným zástupcom, deťom a žiakom. V tomto krízovom stave je každá tvorivosť a pomoc vítaná. Pedagógovia môžu výrazne napomôcť aj k odbúraniu napätia v krajine, šíreniu nádeje, demytologizovaniu hoaxov, výchove ku kritickému mysleniu, diskusii so žiakmi a i.

Čo mám robiť, ak ma zamestnávateľ núti čerpať dovolenku?

V stanovisku MŠVVaŠ SR sa uvádza: Zároveň je dôležité zdôrazniť, že obdobie od 16. marca 2020 do 27. marca 2020 nie je obdobím školských prázdnin, ale ide o osobitný režim preventívnych opatrení na predchádzanie šírenia ochorenia COVID-19. Vzhľadom na prerušenie vyučovania v školách a školských zariadeniach, zamestnávateľ môže umožniť zamestnancom, ak to povaha ich práce umožňuje, prácu z domu (tzv. home office). Opatrenia sa robia tak, aby sa nezdržoval väčší počet zamestnancov na pracovisku. Ak nie je možné so zamestnancom dohodnúť výkon práce z domu a nie je možné zamestnancom pridelovať prácu podľa pracovnej zmluvy, ide o „inú“ prekážku v práci na strane zamestnávateľa. Podľa § 142 ods. 3 Zákonníka práce „Ak nemohol zamestnanec vykonávať prácu pre iné prekážky na strane zamestnávateľa, ako sú uvedené v odsekoch 1 a 2, zamestnávateľ mu poskytne náhradu mzdy v sume jeho priemerného zárobku.“

Odporúčame dotknutým učiteľom, aby ste postupovali v dvoch krokoch:

- nepodpísali dovolenku,
- opýtali sa zamestnávateľa, aká konkrétna práca Vám je nariadená na dva týždne tak, aby bola v súlade s vašou pracovnou zmluvou. Odporúčame odvolať sa na stanovisko MŠ, kde sa hovorí, že školské zariadenie má byť „zatvorené a preto nie je možné prideliť učiteľovi prácu“ <http://sku.sk/wp-content/uploads/2020/03/15949.pdf>. ■

Foto: archív B. Gröhlinga

Je absolventom strednej priemyselnej školy v Partizánskom. Vyštudoval právo na Bratislavskej vysokej škole práva. V roku 2016 sa stal za stranu SaS poslancom Národnej rady SR, kde pôsobil ako overovateľ výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport. Branislav Gröhling sa roky venuje duálnemu vzdelávaniu a stál aj pri zrode OZ Podporme remeslá. Bol poradcom predsedu Bratislavského samosprávneho kraja, kde sa mu podarilo urobiť veľa pozitívnych krokov. Dnes je čerstvým ministrom školstva. O jeho prvých opatreniach v zložitej situácii i o budúcom smerovaní ministerstva s ním pre DOBRÚ ŠKOLU viedla rozhovor Martina Sondej Host'ovecká.

Peniaze presmerujeme tam, kde je ich treba

> Významný český epidemiológ Milan Maďar tvrdí, že základné školy mali pokračovať vo výučbe, pretože rodičia detí odovzdali najrizikovejšej skupine - starým rodičom. Bolo podľa vás toto opatrenie šťastné, hoci už je nezvratné?

Základné školy sa zavreli aj v iných krajinách EÚ. Zároveň viacerí učitelia sú tiež riziková skupina a myslím si, že aj rodičia, hoci majú s deťmi viac starostí, uvítali, že ich deti nie sú vystavené vírusu. V stave núdze neexistuje ideálne riešenie, s ktorým budeme všetci spokojní. Robíme všetko preto, aby sa nákaza minimalizovalo, trpí tým aj ekonomika, možno aj rodinný život mnohých ľudí, ale odmenou za to je zdravie. A to je teraz najdôležitejšie.

> Budete nejakو koordinovať výučbu formou e-learningu, keďže je predpoklad, že situácia sa zrejme nezlepší ani o 14 dní?

Ako jednu z prvých vecí chceme spustiť portál, kde budú všetky informácie pre rodičov aj pre školy (termíny zápisov, aktuálne informácie o zavretí škôl, pracovnoprávne pokyny pre školy atď.) a zároveň tam budú zhromaždené nástroje a platformy na e-learning. Je škoda, že školy a učitelia neboli skôr pripravení aj na využívanie týchto nástrojov, ale teraz je potrebné to všetko združiť na jedno miesto a dostať to k učiteľom.

> Učitelia neustále riešia dátumy, termíny, ktoré musia stihnúť v normálnom režime. Podľa komentárov na sociálnych sieťach sa zdá, že sa ich boja viac ako korony. Neuvažujete upokojiť situáciu tak, že sa všetko posunie aj o dva – tri mesiace a letné prázdniny sa jednoducho skrátia? Viete si predstaviť výuku v akomsi letnom režime možno i celý júl?

Hlavne by som chcel učiteľov aj rodičov upokojiť. Školský rok spoločne zvládneme, aj keď s menšími prekážkami a ukon-

Foto: archív B. Gröhlinga

číme ho riadne k 30.6. Termíny maturít, zápisov a podobne vyriešime podľa toho, ako sa vyvinie situácia. Vyučovanie v letnom režime ale nepredpokladám. Napokon, vtedy majú učitelia stanovenú dovolenku, ktorú musia čerpať, takže plánovaný koniec je 30. jún. Budem robiť všetko, aby sme chránili zdravie žiakov a učiteľov, aby dokončili školský rok a aby sme umožnili hladký prechod žiakov na SŠ a VŠ.

> Aké zásadné zmeny ste mali pripravené na úvod - takpovediac Váš prvý krok, ak by situácia nebola krízová, ako je dnes?

Ak by nebol stav núdze, urobím to, čo sme urobili aj na Bratislavskej župe. Teda pozrieme sa na výdavky a dobre si roz-

Foto: archív B. Gröhlina

myslíme, kam peniaze v rezorte investujeme. Spravili sme si revíziu výdavkov a presmerovali peniaze tam, kde ich bolo treba - do škôl. Na ministerstve sú takýmto príkladom viaceré priamo riadené organizácie. Ďalej by sme sa zamerali na otvorenie učebnicového trhu a dofinancovanie chýbajúcich učebníc, nastavenia čerpania eurofondov tak, aby išli školám, či už na asistentov alebo na iné výdavky či začali by sme so sledovaním uplatnenia absolventov. Teraz ale logicky ako prvé budeme riešiť koronavírus.

> Vytiahnete zo „šuflíka“ dokument „Učiace sa Slovensko“? Čo konkrétne z neho?

V podstate dokument myšlienkovy aj opatreniami bol v súlade s našim programom a mnohé aspekty z neho sa budeme snažiť naplniť, možno iba poradie bude odlišné aj kvôli súčasnej situácii.

> Určite sú odborníci, s ktorými si viete predstaviť spoluprácu. Prezradíte aj nejaké mená?

Tieto veci nechcem predbiehať, všetko sa dozvieme, keď vymenovaná vláda. S väčšinou ľudí pôsobiacich v školstve sa ale poznáme, spolupracovali sme a aj pripomienkovali program SaS.

> Roky sa venujete duálnemu vzdelávaniu – je niečo, čo sa budete snažiť presadiť, zmeniť?

Mnohé zmeny, ktoré som navrhoval si napokon ministerstvo osvojilo. Teraz treba vychytať isté nedostatky. Väčšou

výzvou ale bude modernizovať vzdelávanie a prispôbovať ho meniacej sa dobe spolu s odborními. V BSK sme napríklad otvorili odbor IT alebo spúšťame bilingválne odbory na niektorých priemyslovkách, lebo vidíme dopyt po jazykovo zdatných odborníkoch aj dopyt zo strany žiakov.

> Pre iniciatívnych moderných učiteľov je vaše meno veľkou nádejou. Je nejaké opatrenie, ktoré zvažujete, hoci viete, že u učiteľov určite populárne nebude, no je nevyhnutné?

Určite áno. Niekedy už len samotná zmena môže byť nepopulárna. Aj v Bratislavskom kraji sme učiteľov spočiatku museli trochu presvedčiť, aby nám dôverovali a išli do toho s nami - či už to bola modernizácia štúdií, nové odbory a podobne. Časom sme si ale vybudovali vzájomnú dôveru a funguje to veľmi dobre.

> To, čo trápi učiteľov konštantne, je asi ich plat a nedostatok podpory. Budú sa diať zmeny aj v tomto ohľade?

V programoch strán doterajšej opozície bola na zvýšení plátov úplná zhoda. Samozrejme, toto nie je iba na ministerstve školstva, ale na celej vláde, či podporí investície do tohto rezortu. Ja za to budem určite bojovať. Ďalšou veľkou témou je konečne skvalitnenie vzdelávania učiteľov. Poznám mnoho iniciatív, ktoré zdola robia veľmi kvalitné vzdelávanie pre učiteľov a chcel by som, aby sa tieto overené modely dostali medzi čo najviac pedagógov. ■

0 začínajúcich učiteľ'och

Čo by si učitelia priali vedieť predtým, než sa postavili za katedru

Škola je prostredie, ktoré všetci veľmi dôverne poznáme – veď sme v ňom strávili toľko rokov! No zdá sa, že mladí učitelia nie sú dostatočne pripravení na prechod na druhú stranu pomyselné barikády.

Staršia generácia učiteľ'ov pomaly, ale isto odchádza do dôchodku, polovica absolventov pedagogických fakúlt sa nikdy učiteľ'mi nestane, takže kvalifikovaní učitelia sú potrební ako soľ. Nepotrebujeme však iba zaplniť miesta v kabinetoch, ale predovšetkým do škôl dostať ambiciózných ľudí, ktorí budú vedieť, ako deťom sprostredkovať kvalitné vzdelanie. A práve preto potrebujeme mladým učiteľ'om poskytnúť kvalitnú podporu počas nástupu do zamestnania, ponúknuť im uvádzajúceho učiteľa a platformu, na ktorej by mohli bezpečne zdieľať svoje dojmy a vymieňať si skúsenosti.

9 učiteľ'ov a 9 rôznych pohľadov na vec

Na začiatok učiteľ'skej kariéry sme sa opýtali deviatich učiteľ'ov z rôznych typov škôl (ktorí sa momentálne nachádzajú v odlišných fázach svojej kariéry). V ktorých oblastiach vo svojich začiatkoch cítili najväčšie nedostatky? „*Papiere. Na fakulte vás nikto nenaučí, čo a kam napísať. Ja som preto zo začiatku dosť panikárila, každú chvíľu som*

zabudla niečo niekam odovzdať a potom to naháňala všade možné. To vnímam ako absolútne nedostatočné v rámci prípravy,“ odpovedá Nikol, učiteľ'ka ZŠ, ktorá do školstva prišla pred dvoma a pol rokmi. Dodáva tiež, že jej počas štúdia chýbali praktické a užitočné rady, ktoré by učiteľ'om uľahčili prechod do praxe. Rovnako tak sa podľa nej fakulta nijako nevenuje problematike rodičov detí.

„*Bol som príliš naivný v prístupe k deťom, začal som svoje pedagogické pôsobenie príliš uvoľnene, kamarátsky a nedôsledne,*“ opisuje svoje učiteľ'ské začiatky Tobiáš, „*možno sme sa učili, ako učiť, ale už sme sa neučili, že všetky postupy fungujú len do určitej miery, neučili sme sa vyrovnávať sa s konkrétnymi neúspechmi,*“ vysvetľuje možnú príčinu problémov len rok pôsobiaci učiteľ. „*Nebola som pripravená na to, že v triede sedia deti. V tom zmysle, že som si nie vždy šikovne poradila s rôznymi situáciami, ako je vyrušovanie na hodinách alebo neochota pracovať,*“ opisuje svoje začiatky Veronika.

Ako by ste tromi slovami opísali prvý deň za katedrou?

„*Skok do vody,*“ hovorí Daniel, ktorý začal učiť už pred ôsmimi rokmi, ale ako sám svoju situáciu opisuje, „*tento rok bol prvý, ktorý som skutočne doklepal až do konca.*“ Iní

svoj prvý deň opisujú slovami radosť, nervozita, nadšenie a „*neskutočne prepotené šaty*“ alebo „*úplne skvelé deti*“. Prvý deň je drina, zdá sa podľa výpovedí. Potom už záleží len na vás, ako si s náložou množstva nových vnemov a žiakov poradíte.

Nie všetko sa však musí točiť okolo prvého dňa. Možno vo svojich úplne prepotených šatách neurobíte taký skvelý dojem, ale školský týždeň má päť dní a vy sa so svojimi novými zverencami budete stretávať pravidelne, takže dostanete ešte veľa príležitostí svoj prvý dojem vylepšiť. Ktorý moment si učiteľia najviac pamätajú z prvého mesiaca za katedrou? „*Ked' sa so mnou deti chceli rozprávať aj cez prestávky, začali so mnou zdieľať svoje zážitky z prostredia mimo školy, jedno dievča mi dokonca prinieslo levandule,*“ odpovedala na otázku rok pôsobiaca učiteľka osemročného gymnázia Veronika.

Viacero učiteľov sa tiež zhodlo, že práve počas prvého roka došli k dôležitému uvedomeniu si, že je potrebné nastaviť jasné pravidlá a tie potom dodržiavať celý rok. Učiteľku Kvetu, ktorá učí dva a pol roka, zase najviac zaskočilo, že bola vhozená do vody a mala sa „*naučiť sa učiť*“. „*V mojom prípade ale alebo času sa niečo učiť, pretože*

som nastupovala do rozbehnutého vlaku niekedy na prelome februára a marca, pôvodná vyučujúca totiž opúšťala miesto, ale aj tak ma to dost' zaskočilo.“ Z prvého mesiaca učenia jej potom v hlave najviac utkvelo úprimné prijatie od detí. Veľké rozčarovanie u viacerých učiteľov prišlo v momente, keď sa stretli so svojimi staršími kolegami. Pre niektorých boli kolegovia nevyčerpatelným zdrojom dôležitých informácií a rád, ako s deťmi vychádzať, pre druhých však boli prekážkou, ktorá im nedovoľovala realizovať ich myšlienky a plány. „*Bola som prekvapená, že niektoré staršie kolegyně nechcú prijímať nové metódy. Nie je to nič divné, ale idú tou najjednoduchšou cestou, aby nemuseli vydávať toľko úsilia. V školstve chýba viac aktívnych učiteľov. Potom je ťažké byť iniciatívny aj ako začínajúci učiteľ, pretože od ostatných kolegov neprichádza toľko podpory,*“ opisuje situáciu Denisa zo špeciálnej základnej školy. „*Prekvapila ma skostnatenosť učiteľov. To, ako sú niektorí neschopní iného pohľadu,*“ zdieľa rovnakú myšlienku aj ďalší z opýtaných učiteľov. Nie sú to však len starší kolegovia, ktorí môžu začínajúcim učiteľom (a nielen tým) spôsobovať problémy. „*Nečakala som, že rodičia môžu dnes do všetkého hovoriť. Kde bude dieťa sedieť, s kým, kam sa pôjde na výlet, či sa pôjde na výlet, či sa pôjde do školy v prírode, či bude angličtinu učiť rodený Američan, alebo nie. A najlepší rodičia sú tí, ktorí vám do školy chodia radiť, ako to máte robiť a ako učiť. Z tejto straty rešpektu učiteľskej profesie som sklamaná,*“ hovorí Nikol.

Všetko nemôže fungovať, ako si naplánujete

Prebudenie zo sna do reality sa u mnohých učiteľov odohrávalo tiež v spojitosti s manažmentom triedy alebo prípravou na ďalšie hodiny. Niektorí čoskoro zistili, že opravovanie a príprava písomiek zabere d'aleko viac času, než

ktorý si na to pôvodne vyhradili, iní mali zo začiatku tiež problém dodržiavať 45 minút trvajúcu vyučovaciu hodinu. „*Bud' som bola pripravená málo, alebo príliš, čo sa nikdy nedá predvídať, ale postupom času sa môj časový odhad zlepšil, čo závisí aj od poznania danej triedy a na tom, akým tempom žiaci pracujú,*“ opisuje začiatky svojej kariéry učiteľka Kvetta. S odstupom času by sa prípravou toľko nestresoval ani učiteľ Peter, ktorý prípravou jednotlivých hodín sprvu trávil veľa času. „*Aj tak stihneš len prvé dva body a zo 45 minút budeš reálne učiť 35. A tréning improvizácie je predsa tiež dôležitý.*“

Vo svete nových podnetov ale nemusíte plávať úplne sami, záchranný kruh vám môžu hodiť vaše kolegyně z kabinetu či iní učelia zo školy, veľkým pomocníkom môže byť tiež internet, a to predovšetkým pri hľadaní inšpirácie a pri príprave aktivít na hodiny.

Štatistiky ukazujú, že uvádzajúceho učiteľa má 80 % novo nastupujúcich českých učiteľov. Fakt, či sa učiteľom na za-

čiatku dostane pomoci a podpory, má tiež významný vplyv na to, či učelia budú uvažovať o odchode zo školstva. „*Ak existuje funkčný proces uvádzania začínajúceho učiteľa, potom o prípadnom odchode z konkrétnej školy alebo zo školstva pre-*

mýšľa približne 12 % nových učiteľov. Ak škola funkčný systém uvádzania nemá, potom o tom istom uvažuje viac ako 24 % začínajúcich učiteľov,“ píše sa v tlačovej správe projektu SYPO. Začínajúci učelia potrebujú najčastejšie poradiť s disciplinárnymi problémami, s vedením školskej dokumentácie alebo s hodnotením žiakov.

Ked' sa stanem triednym učiteľom

Lenže učiteľstvo nie je len o napomínaní neposlušných žiakov, zapisovaní do triednej knihy alebo pridelení známkov za previerky. Úplne iné rozmery môže vaša profesia získať po pridelení triedníctva. Svoje o tom vie učiteľ Peter: „*Áno, máte na krku haldu administratívy a byrokracie, pri ktorej sa pýtam, prečo toto všetko musím vyplňovať, na druhej strane sú tu ale oveľa príjemnejšie veci, ktoré vám ukazujú, prečo je krásne byť učiteľom – sú to spoločné výlety, exkurzie, zážitky, úsmevy a snaha ťahať za jeden povraz.*“

Práve snaha ťahať za jeden povraz by pre české (ale aj slovenské) školstvo mala byť klúčová. Nikdy nebude možné sa posunúť dopredu, pokiaľ žiaci a učelia budú stáť na opačných koncoch pomyselného lana a školská výuka bude pripomínať nikdy nekončiaci boj medzi dvoma úplne odlišnými stranami. Posun dopredu bude možný jedine vtedy, keď si spoločne určia smer a následne sa ním spoločne vydajú. ■

Článok bol pôvodne uverejnený v českom magazíne *Perpetuum*.

Markéta POPELÁŘOVÁ
Perpetuum.cz

Opačný koniec tabuľky

Už nejaký čas sa v tejto rubrike venujeme syntéze pedagogického výskumu, konkrétne top premenným, ktoré ovplyvňujú celkový akademický výkon žiakov. Aj napriek tomu, že postupne mapujeme vrchol rebríčka, teda tie premenné, ktoré nám s vysokou pravdepodobnosťou pomáhajú dosiahnuť jednotky, vôbec nie je zlé pozrieť sa na opačný koniec. Ktoré premenné najviac dokážu sabotovať výkon žiaka?

► Iný mozog a jeho zmena

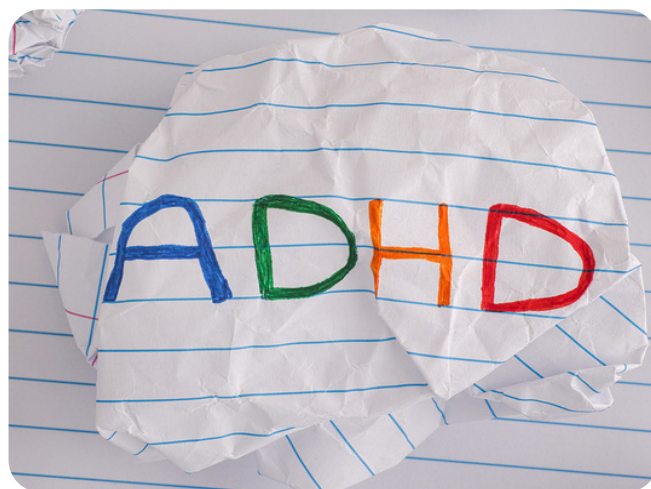
Už od 0.80 (Cohenovo d) máme veľkú pravdepodobnosť, že nejaká premenná určí výsledok. Fakty nám teda hovoria, že najnegatívnejší vplyv na výkon má ADHD s veľkosťou efektu 0.90. Na ADHD je problematické najmä to, že nesabotuje len výkonnosť samotného žiaka, ale dokáže výrazne ovplyvniť atmosféru v triede svojím problémovým správaním. Stojí nás kopu nervov a úsilia ustrážiť jeho prácu a zamedziť „šíreniu symptómov“ aj na iných žiakov, u ktorých je príčinou želaná pauza v práci.

ADHD sú dôsledky nesprávneho vývinu a dozrievania mozgu. U týchto detí je jasne pozorovateľný menší objem hmoty mozgovej kôry a mozočka, teda štruktúr, ktoré nás robia ľuďmi a sú nevyhnutné pri procese učenia. Tiež majú nižšiu produkciu dôležitých neurotransmiterov oproti spolužiakom. Ich mozog je teda objektívne oslabený na anatomickej aj neurochemickej úrovni. Najviac, z pohľadu neuropsychologického, to schytávajú tzv. exekutívne funkcie. Sú to schopnosti, ako kontrola impulzívneho správania (čo je až dominantná črta detí s ADHD), plánovanie, organizácia motorickej aktivity a myslenia či kognitívna flexibilita (schopnosť presúvať nastavenie z jedného typu úlohy na druhý). Čiže u týchto detí najviac zlyháva organizačný moment. Druhá významná oblasť je pracovná pamäť. Tieto dve zložky znemožňujú dieťaťu sústredene pracovať. Nie, nie je to ich lenivosť ani hlúposť. Ich mozog vyzerá a pracuje trochu odlišne od bežnej normy.

V tomto bode sa obávam straty pozornosti na strane pedagógov. *Aha, tak teda takto to je. No, čo už ja s tým môžem urobiť, keď je chybný mozog?* Na počudovanie, ak je aj problém na anatomickej/neurochemickej úrovni, stále nám ostáva veľa „manipulačného“ priestoru. Mozog je totiž neuroplastický a schopný neuveriteľných zmien. Počas celého života je schopný veľmi efektívne reorganizovať sám seba podľa podnetov, ktoré dostáva. Ak sú podnety konštruktívne, reorganizuje sa konštruktívnym a efektívnejším spôsobom. (A naopak, ak sú podnety deštruktívne, veľmi rýchlo sa adaptuje, najčastejšie obranným, rozumej agresívno-depresívnym nastavením.)

Potrebuje žiaka nakopnúť

Moja skúsenosť je, že najviac škola tlačí na vyriešenie problému medikamentózne. Vedzte, že tento postup v liečbe ADHD, je považovaný za dosť problematický. Veľa mojich klientov má asi najväčší konflikt so školou ohľadom vnucovania

psychofarmák. Nezostáva však bezmocní. Už dávnejšie som písala o tom, že lepšia fyzická zdatnosť sa spája s lepšími poznávacími funkciami od malých detí až po seniorov. Súvislosti sú jednoznačne preukázané v stovkách štúdií. Na programe dňa nie je či, ale aký mechanizmus, koľko akého cvičenia a v akom veku.

Experimentálne štúdie ukázali, že cvičenie ako intervencia zlepšenia mentálneho výkonu najlepšie funguje u žiakov prierezovo v celej populácii. Pre tento článok je podstatné, že u detí so ŠVVP je tento benefit disproporčne násobný – deti s problémami v učení a aj s inými zdravotnými ťažkosťami (napr. obezita) reagujú intenzívnejším zlepšením než bežná populácia. Obzvlášť u detí s ADHD sa zistili výrazné zlepšenia nielen v jednotlivých funkciách, ale aj na úrovni neuroanatomickej. Zvlášť bola skúmaná reakcia mozgu bezprostredne po cvičení a najmä pohybové aktivity v triede, ktoré sú úspešné v redukování nevhodného správania detí s ADHD, v zlepšení exekutívnych funkcií a akademického výkonu. Cvičenia zaradené po vyučovaní 3 x 50 minút majú tie isté benefity, plus zlepšenie pamäťových funkcií. Deti (nielen) s ADHD potrebujú fyzické cvičenie, aby ich mozog začal fungovať lepšie. Slovom výskumníka McMorrisa zistenia na tomto poli sú ohromujúce. ■

Viera LUTHEROVÁ
BALANS – poradňa zdravého vývinu

Prechádzky jarom, prechádzky lesom

Mojou častou kreatívnou úlohou pre žiakov je, aby si urobili fotku so svojím obľúbeným stromom, porozprávali sa s ním a svoj rozhovor si zapísali. Obvykle je to pre mňa test, ako ďaleko sa so svojou fantáziou dostaneme. Časté sú reakcie, keď si žiaci hovoria, že ich učí blázon. Zvyčajne sa však premôžu a my pri čítaní konečného výsledku konštatujeme, že ten rozhovor spravili sami so sebou – ak sú veselí, objaví sa tam humor, poniektorí riešia rodinu – starý otec ho zasadil a už nie je medzi nami, časté sú ekologické výzvy. Mnohokrát sa však objavujú otázky na reálny život stromov, na ktoré nevieme odpovedať. A na to je dobrá kniha *Počuješ rozprávať stromy?* Peter Wohlleben napísal knihu, ktorá je náučná a ideálne sa hodí pre moju úlohu a racionálneho žiaka, ktorý odmieta použiť fantáziu a žiada fakty. Navyše je to kniha, po ktorej s chuťou siahnu aj žiaci, ktorí si chcú situáciu maximálne uľahčiť – nájdu tu hotové otázky a odpovede. Pri odborných knihách často nastáva problém, že ak ma daná problematika nezaujíma, vedecky výklad ma odradí ešte viac, Wohlleben si však dokázal udržať pútavosť.

V čom tkvie najväčšie čaro tejto knihy? Zvyčajne okolo stromov prechádzame a nevšímame si ich. Odrazu sa pri čítaní pre nás stanú živými bytosťami. Môžu byť stromy rodinné založené? Táto otázka pôsobí ako násilné personifikovanie, keď sa však zamyslíme, sú stromy, ktoré naozaj rastú spo-

ločne a vytláčajú iné druhy, takým je napríklad dub. Tieto stromy pre svoju existenciu potrebujú svojich príbuzných. Brezy však radšej rastú osamotene a rodinné nie sú. Môžu stromy dojsť? Môžu sa mladé stromčeky stravovať nezdravo? Sú niektoré stromy agresívne? Poznáte bojzlivé stromy? Ktoré stromy sa dobre starajú o svoje deti? Vďaka týmto otázkam sa deti začnú na stromy dívať úplne inak. Ponektoré ich možno prvýkrát naozaj „vidia“. Odpovede, ktoré na tieto otázky ponúka kniha, sú však zaujímavé aj pre dospelého, ktorý sa môže tváriť sebavedome, no všetci vieme, že práve detská priamočiarosť dokáže prichytiť dospelého nahého. Prečo stromy zhadzujú pred zimou lístie? Prečo ihličnany nie? Dokážete na túto otázku odpovedať, aby ste s ňou boli spokojní? Ak nie, tajne by ste si túto knihu mali zaobstarat' aj vy. Z môjho pohľadu je znamenie dobrej knihy, ak dokáže zaujať aj dospelého čitateľa.

Pre praktického učiteľa kniha ponúka rubriku Vyskúšajte si to. Jej čaro tkvie v tom, že deti nasmeruje priamo do lesa, k živým stromom a praktickému skúmaniu. Áno, budú sa aj počítat' letokruhy, ako chuť žuvačka zo smreku, však už bude vedieť len málokto. Zamysleli ste sa nad tým, ako spia v noci stromy? Pri čítaní je ešte jedna vec istá, dostanete chuť ísť sa prechádzať do lesa a poriadne si ho poobzerat'. ■

Marián KIČINKO

**Vzdelávame,
prepájame
a inšpirujeme
pedagógov.**

**Prihláste sa
na kvalitné ročné
vzdelávanie.**

Viac na komenskehoinstitut.sk

**komenského
inštitút**
REALIZUJE ŽIVICA

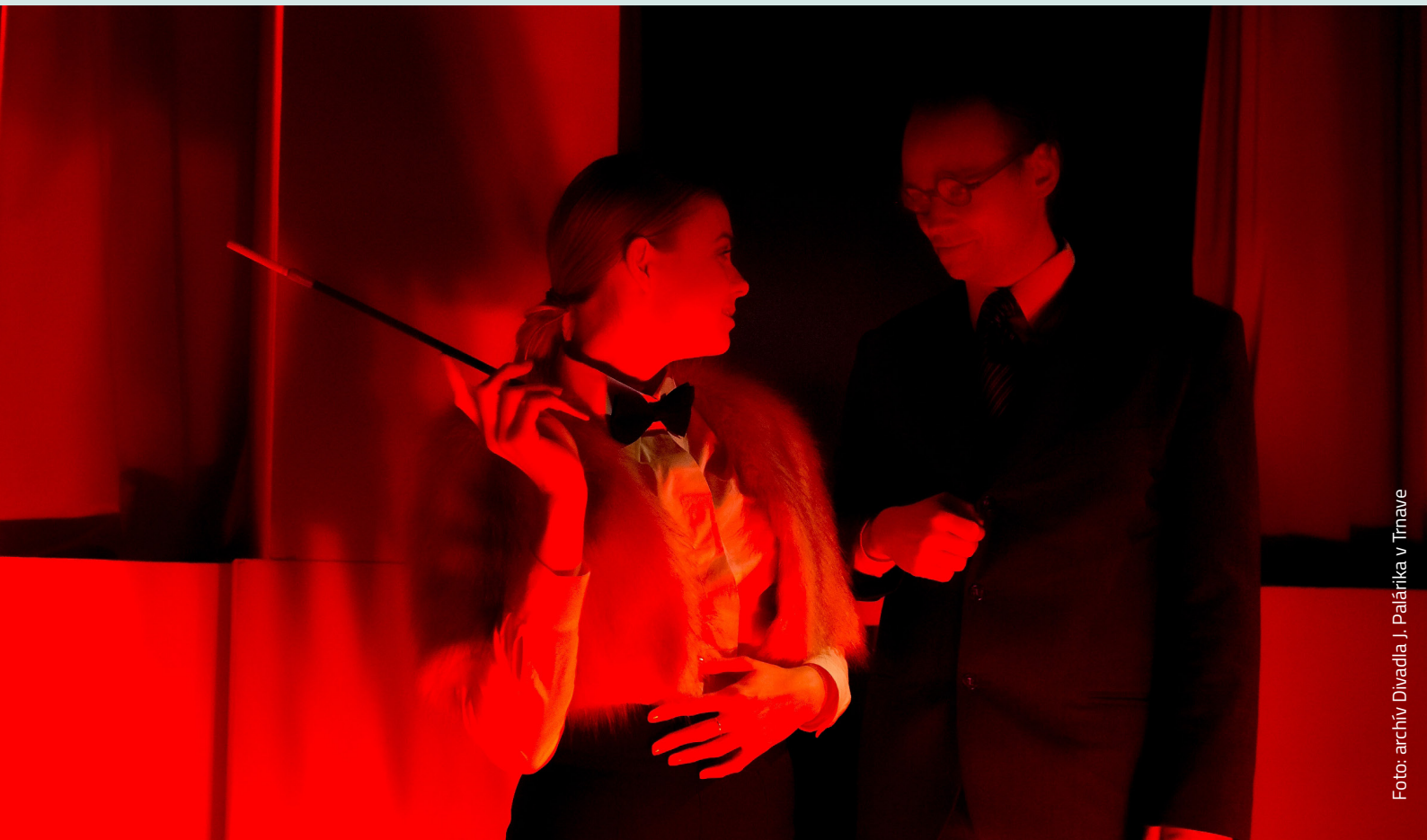

Foto: archív Divadla J. Palárika v Trnave

Dejiny sú dráma alebo dejepis v divadle

„To je život“, povzdychla si história, učiteľka ľudstva, „každý rok učiť podľa nových osnov...“ Gabriel Laub

Divadlo a história majú k sebe neuveriteľne blízko, keďže vyrastajú na rovnakom základe – na ľudských príbehoch. Kým história zapisuje príbehy národov, udalostí, ktoré po stáročia menili tvár sveta, divadlo sa zameriava na jednotlivca, na príbeh obyčajného človeka zmietaného vo víre nevyspytateľných dejín. Francúzsky historik Paul Veyne v eseji *Ako sa píše história* (1984) prirovnal históriu ku kocke – má šesť hrán, a keď si ju otáčate v ruke, môžete vidieť detailne vždy len jednu hranu. No i tak musíte mať na pamäti, že existuje ďalších päť, ktoré nevidíte. Z histórie vieme, že hranu tejto „veynovskej“ kocky nám nastaví vždy aktuálna ideológia, resp. idea vyplývajúca z politicko-spoločenskej situácie. Preto vznikajú aj medzi historikmi nezhody v interpretácii rôznych historických udalostí. Na pochopenie histórie nám totiž nestačia len fakty – čísla, roky, štatistiky. Aby sme porozumeli kontextom, musíme tieto fakty poprepájať koherentným naratívom, a tým pádom rozprávame príbeh.

Divadlo ako forma emocionálneho učenia

Súčasná psychológia vo vzťahu k vzdelávaniu vyzdvihuje pozitívny efekt tzv. emocionálneho učenia – získavania

vedomostí na základe emočnej skúsenosti. Najefektívnejší spôsob emocionálneho učenia ponúka na Slovensku práve návšteva divadla. Študenti sa vďaka umeleckému zážitku – sledovaniu príbehu a stotožňovaniu s postavami – musia konfrontovať s vlastnými názormi, musia si vyprofilovať svoj vzťah k jednotlivým dejovým udalostiam a musia neustále vyhodnocovať konanie postáv v rámci svojej hodnotovej hierarchie. Ak v predstavení zohráva dôležitú okolnosť zasadenie deja do určitého historického obdobia, divák spozná prirodzenou cestou dôležité témy, konflikty, problémy, dilemy ľudí v tej dobe a môže tak nadobudnúť vlastnú autentickú skúsenosť zo situácií prežívaných spoločne s hercami. Vďaka rôznym emocionálnym impulzom plynúcim z predstavenia získajú dlhotrvajúci vnem – katarzný zážitok – ktorý obohatí jeho poznanie a sprostredkuje mu hlbinné pochopenie danej problematiky.

(NA GUT) Začíname!

Divadlo Jána Palárika v Trnave vypracovalo podporný edukačný program pre stredné školy Škola (nie) je dráma. V rámci tohto programu ponúka doplnujúce vzdelávanie z maturitných predmetov humanitných smerov

(slovenčina a literatúra, dejepis, občianska náuka, umenie a kultúra). Pre dopĺňajúce vzdelávanie z dejepisu sú odporúčané dve inscenácie: (NA GUT) Začíname! a Matky. Inscenácia (NA GUT) Začíname! od súčasného českého dramatika Tomáša Vůjtky je temná groteska o živote nacistického zločinca, strojcu holokaustu, Adolfa Eichmanna. Hra sa odohráva v neurčitom tajomnom priestore (možno je to samotný očistec alebo Boží súd), do ktorého vchádza šarmantný muž. Má sa tu stretnúť s niekým veľmi dôležitým. Keďže nikto neprichádza, prihovoriť sa upratovačke Vlastičke, ktorá práve umýva podlahy a vyrozpráva jej svoj príbeh. Je to osobná svedčnosť, obhajoba činov, kvôli ktorým ho ostatní odsúdili ako zločinca, pričom je presvedčený o svojej nevine. (NA GUT) Začíname! je dokumentárna životopisná hra, v ktorej sú jasne zobrazené rôzne etapy vývoja fašistického režimu. Na to všetko nahliadame očami intelektuála Eichmanna, ktorý napriek svojmu ohromnému vzdelaniu nedokáže vnímať humanistické hodnoty. A preto, keď sa v nacistickom slovníku objaví termín „nepriateľ, škodca, parazit“, neváha konať „pre dobro“ svojej vlasti. Inscenácia ukazuje, ako nenápadne sa človek môže vzdialiť od vyznávania základných ľudských práv a vďaka racionalizácii (a pod rúškom sebaklamu) je schopný uskutočniť aj také ohavné činy, ako je zostrojenie mechanizmu organizovanej genocídy. Napriek ťaživej téme je inscenácia vybudovaná s veľkou dávkou irónie, jednotlivé scény sú vystavané na priam kabaretných číslach a do mrazivých Eichmannových monológov sú povsúvané nečakané komické prvky. Po predstavení bývajú organizované diskusie s odborníkmi z organizácie Living Memory, ktorí poukazujú na spojitosti medzi súčasnou spoločensko-politickou situáciou a tou, ktorá vrcholila na začiatku druhej svetovej vojny.

Inscenácie ukazujú na nebezpečenstvo šírenia totalitných ideológií a ich dôsledky na život jednotlivca i celej spoločnosti.

Matky

O kontroverzných okamihoch a málo reflektovaných udalostiach našich národných dejín vypovedá inscenácia Matky. Ide o adaptáciu románu súčasného slovenského spisovateľa Pavla Rankova. Dej sa odohráva v niekoľkých časových líniah. Hlavná dejová línia sa začína počas SNP. Mladá Zuzana Lauková sa stane svedkom smrti ruského partizána Alexeja, do ktorého bola zalúbená, a ktorého dlhší čas ukrývala pred Nemcami. Po skončení vojny Rusi obvinia práve Zuzanu z toho, že prezradila Alexeja Nemcom a odvádzajú ju do ruského gulagu, a to aj napriek tomu, že čaká dieťa s Alexejom. Zuzanu prepúšťajú z tábora po Stalinovej smrti, čiže sa vracia do Československa, kde bujnie socializmus. Jej matka pracuje na družstve a neustále sa sťažuje na nespravodlivosť nových pomerov. Zuzana sa sústreďuje len na to, aby získala naspäť svojho syna, sedemročného Alexeja, ktorého dala do adopcie krutej dôstojníčke Irine, aby mu za-

Foto: archív Divadla J. Palárika v Trnave

chránila život. Zuzana zisťuje, že ruského partizána v skutočnosti prezradila jej matka. Vie, že syna jej Rusi nevrátia, ak neočistí svoje meno od kolaborantstva s fašistami, teda musí donútiť matku, aby sa priznala na SNB, alebo ju sama udat'. Druhá dejová línia sa odohráva v súčasnosti. Študentka Lucia píše diplomovú prácu o gulagoch a navštevuje pritom už zostarnutú Zuzanu Laukovú, ktorá jej rozpráva svoj príbeh. Lucia je tehotná a zápasí so svojou matkou, ktorá ju posielala na potrat, no vďaka starej Zuzane spozná, čo je to pravá materská obeta a bezhraničná láska. Tretia dejová línia sa odohráva v 80. rokoch vo Švédsku, kde žije Zuzanin syn Alexej, ktorý emigroval po okupácii Československa. Alexej opatruje nevládnú Helgu, ktorej hovorí o tom, ako ho jedného dňa odvedli z Ruska do Československa a odvtedy nenašiel domov a nedokázal sa ani zmieriť s tým, že Zuzana je jeho matka. Za matku stále považuje dôstojníčku Irinu. V inscenácii Matky nie je materstvo zobrazené len ako biologická prirodzenosť, ale najmä morálna zodpovednosť. Každá z matiek sa v istom momente musí zodpovedať za to, aké morálne hodnoty svojmu dieťaťu vstúpila, bez ohľadu na neustálu transformáciu spoločenskej situácie. Obe inscenácie poukazujú na nebezpečenstvo šírenia totalitných ideológií a ich dôsledky na život jednotlivca i celej spoločnosti. Vytvárajú obraz o dobe, v ktorej najdôležitejšia zo všetkých hodnôt – hodnota ľudského života – bola popretá a podriadená masovej ideológii (budovanie fašizmu, komunizmu). Zároveň nám pripomínajú, že osud človeka je vždy poznačený chodom dejín a je len na nás, či si zachováme čistý morálny štít za každých okolností. Už teraz rozhodujeme o tom, či budeme vzorom tých, pre ktorých teraz píšeme dejiny. ■

Lucia MIHÁLOVÁ
Divadlo Jána Palárika, Trnava

Máte v triede špekulantov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Nasledujúce problémy by ich mohli aspoň na chvíľu zabaviť.

385 Aký veľký je koronavírus?

Celý svet teraz hovorí o koronavírusu, je teda vhodná chvíľa naučiť sa čosi o týchto mikroorganizmoch. Máte predstavu o ich veľkosti? Skúste (odhadom) zoradiť podľa veľkosti tieto štyri objekty: *koronavírus*, *atóm*, *rastlinná bunka*, *baktéria*. Keď ich budete mať zoradené, zistíte ich skutočné (priemerné) veľkosti vo vhodných jednotkách (nanometre, mikrometre, milimetre) a overte si, či vás vaša intuícia neoklamala. ■

386 Značky a plagáty plné chýb

Zdá sa, že vo Veľkej Británii si grafici pri navrhovaní dopravných značiek a plagátov nerobia príliš starosti s matematikou či fyzikou. Ich výtvary sú totiž plné geometrických a fyzikálnych nezmyslov. Vpravo na obrázkoch vidíte dva ich „výtvary“: hore plagát a dolu informačná dopravná značka. Vidíte, v čom je problém na plagáte a v čom na značke? ■

Lyžiarske zájazdy - Plavecké kurzy - Poznávacie zájazdy - Školské výlety
2019/2020

ŠKOLY

V PRÍRODE

LAST MINUTE
zľavy až do
20€

mobil: +421(0)907 929 568 tel.: +421(0)32 652 19 13 www.ckslniecko.sk

Fotó: Jozef ŠUJAK

Sila evolúcie – pravek zaujímavo

Prečo dážd' vonia, hladní ľudia zle plánujú a prečo veríme konšpiráciám

➤ Homo erectus, habilis, sapiens a sapiens sapiens. Evolúcia, mamuty, doby ľadové a medziladové, pazúrik, pästný klin, sako z kože, jamy na mamutov ako archeologický hoax... Povinná septembrová krasojazda dejepisárov slovenských škôl na základnom, strednom stupni a ešte raz vo veľkom štýle na konci strednej školy pre prípadných maturantov z dejepisu. Hlavne rýchlo odverklíkovať základné pojmy, bleskovo napchať do dvoch – troch hodín tisícročia prechod „opice“ na „pána tvorstva“, lebo veď tém do júna je veľa, treba nahnať časovú rezervu, a čo už taký pravek, keď nás čaká zaujímavý novovek s renesanciou, reformáciou, osvietenstvom, revolúciami, modernými politickými stranami a priemyselnou revolúciou. Javmi, ktoré s buržoáznymi revolúciami predsa formovali náš súčasný mentálny aj fyzický svet, a sú teda kľúčové a dôležité.

Evolúcia neskončila, evolúcia trvá

Naozaj? Mojou večnou osobnou výzvou vo vyučovaní dejepisu na strednej škole ostáva, ako oslabiť výklad a pre-

meniť pozvoľna „scholaris scribens“ (žiaka píšuceho) na ono „homo cogitans“ (tvora uvažujúceho). A práve pri téme pravek mi vhodným námetom na prepojenie „starej“ látky na aktuálny život človeka prišiel pojem evolúcie. So žiakmi diskusiou prichádzame aj cez konkrétne príklady k uvedomeniu, že evolúcia neskončila s pravekom pred pár tisíc rokmi pretvorením človeka do dnešnej podoby, ale v celej prírode pokračuje neustále.

Ako však vývoj v praveku a vtedajší spôsob života, ktorý bol tisícročia veľmi podobný, poznačil nás súčasníkov? Hovorí sa, že časti mozgu vytvorené v praveku sú oveľa silnejšie než racionálne myslenie v čase stresu, majú vplyv na výber partnera, naše rozhodovanie pri nákupoch, voľbách politikov a pod. Sú to kľúčové momenty našich životov, no v učebniciach nič z toho nie je. Rozhodol som sa informácie roztrúsené v rôznych zdrojoch zhromaždiť a prakticky využiť.

Keď je učiteľ archivárom

Poznanky som získal z informačne hodnoverných zdrojov,

najmä periodík Denník N a Respekt, ktoré mám predplatené a populárno-náučných publikácií. Podobne si môže vlastné materiály pripraviť každý. Chce to ale čas, dlhodobé štúdium materiálov, ich systematické zhromažďovanie, triedenie a archiváciu, keďže nikdy nevieme, pri akej príležitosti sa hodia.

Vyhľadal som najprv vhodné texty v mojom archíve. Následne som ich skrátil tak, aby boli využiteľné na 45-minútovej hodine a integroval do podoby pracovných listov. Výzvou je skrátiť pôvodné texty tak, aby obsahovali kľúčové informácie, nestratil sa kontext a žiaci vedeli, čo je pointou textu. Ak je text príliš dlhý, zbytočne učiteľ stráca čas. Ak je príkrátky, „strácajú“ sa v ňom žiaci. Na prácu so samotným pracovným listom som využil metódu expertných skupín. Žiaci sa rozdelili na viacero skupín, ideálne po štvoriciach. Každý žiak v skupine dostal rovnaký text, ktorý bol ale iný pre každú skupinu. Úlohou žiakov bolo individuálne pozorne prečítať text a identifikovať kľúčové pojmy a vzťahy medzi nimi, pochopiť text. Potom nasledovala skupinová práca, ktorej cieľom bolo vytvoriť stručné zhrnutie podstaty textu. A nájsť krátku odpoveď na základnú otázku „Ako ovplyvnila praveká evolúcia človeka nás, súčasných potomkov druhu homo?“ Žiaci si spoločne vysvetľovali prípadné nejasnosti v porozumení textu a koncipovali informáciu do jednoduchšej a pochopiteľnej správy pre ostatných spolužiakov. Napokon každá skupina prezentovala cez hovorcu svoje zistenia, pričom úlohou zvyšných členov bolo upresniť alebo doplniť hovorcu. Došlo teda nielen na čítanie, ale aj počúvanie s porozumením. Výsledkom aktivity bol stručný zápis a doplnenie zaujímavých poznatkov k téme pravek a evolúcia.

V čom vidím pozitíva tejto aktivity:

1. obmedzenie výkladu učiteľa a prenesenie aktivity na žiakov
2. rozvoj zručností ako kritické myslenie, analýza textu, čítanie a počúvanie s porozumením, sústredenie, rešpekt voči ostatným, ktorí prezentujú výsledky svojej práce
3. spolupráca v skupine, efektivita tímu ako celku a pocit spolupodpovednosti za vyučovací proces
4. prepojenie učiva na aktuálny život a potreby žiakov
5. spestrenie učiva o zaujímavosti a výsledky najnovšieho bádania

Aj pravek je dôležitý

Dážď vonia, lebo pri náraze na zem voda nasaje vôňu, odrazom ich vynesie do vzduchu a my ich vnímame pozitívne, lebo dážď znamenal pre človeka v praveku úrodu, a tým prežitie.

Ak sme hladní, evolučne sme nastavení konať bezprostredne a mať hneď niečo (najesť sa, lebo prežitie). Preto robíme hladní horšie dlhodobé rozhodnutia než najedení. Pri šuchote lístia je lepšie veriť, že je tam lev a utiecť, než si myslieť, že je to vrabec a umrieť. Preto máme tendenciu veriť konšpiráciám. Zlú správu je evolučne potrebné vedieť, pretože vieme konať. Zlé správy (a teda aj konšpirácie) preto ľudia šíria radšej ako dobré.

Najväčšou výzvou pre žiakov bolo čo najjednoduchšie sformulovať svoje zistenia tak, aby ich v 2 – 3 vetách pochopili

Foto: Jozef ŠUJAK

spolužiaci a boli podané príťažlivým jazykom. Žiaci sa dost natrápili a videli, že v komunikácii majú veľké rezervy a je síce jednoduchšie naučiť sa naspamäť „prežuté“ učivo, no plynulo sa vyjadrovať výklad veľmi nerozvíja. Je potrebné takéto aktivity robiť čo najčastejšie, čo je ale pri súčasnej hodinovej dotácii dejepisu veľmi iluzórne. Jeden zo žiakov to komentoval: „Nemám veľmi rád skupinovú prácu, najradšej sa spolieham sám na seba, ale prostredníctvom takejto aktivity sa možno lepšie naučím pracovať s ostatnými.“

Žiakov takýto spôsob práce veľmi zaujal. Vedeli porovnať svoje výkony s ostatnými a sami zisťovali, čo im ide lepšie a čo menej – či vyhľadávanie informácií, tvorba vlastnej informácie pre ostatných alebo prezentácia zistení pred publikom. Náklady pre školu takmer nulové – toner v kopírke a papier. Náročné je to ale pre učiteľa – platím si predplatné, veľa času mimo pracovnej doby vyžaduje zálohovanie a triedenie informácií, ich vyhľadanie, tvorba materiálov a ich opätovné zálohovanie, reflexia procesu a vychytávanie nedostatkov. Je jednoduchšie postaviť sa pred tabuľu a rozprávať... Týmto vetami nechcem znechutiť, skôr povzbudiť tých, ktorí veria tomu, čo robia. ■

Jozef ŠUJAK
Gymnázium, Považská Bystrica

Preukazovanie bezúhonnosti pedagogického zamestnanca

§§ *Ak zamestnávateľ, ktorým je škola, prijíma do pracovného pomeru učiteľa na zastupovanie iného učiteľa počas jeho pracovnej neschopnosti, musí zastupujúci zamestnanec preukázať bezúhonnosť odpisom z registra trestov? Ak áno, akou formou?*

Výkon činnosti učiteľa, ktorý je pedagogickým zamestnancom, je podmienený splnením predpokladov ustanovených v § 9 ods. 1 až 3 zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Medzi základné predpoklady výkonu činnosti pedagogického zamestnanca podľa odseku 1 citovaného ustanovenia patria kvalifikačné predpoklady, bezúhonnosť, zdravotná spôsobilosť a ovládanie štátneho jazyka. Uvedené predpoklady musí pedagogický zamestnanec spĺňať po celý čas výkonu pedagogickej činnosti.

Hoci zákon č. 138/2019 Z. z. nadobudol účinnosť od 1. 9. 2019, vzápätí bol s účinnosťou od 1. 10. 2019 novelizovaný zákonom č. 209/2019 Z. z., ktorý okrem iného sprísnil preukazovanie bezúhonnosti učiteľov nahradením výpisov z registra trestov odpismi registra trestov.

Podľa § 13 ods. 1 až 3 zákona č. 330/2007 Z. z. o registri trestov a o zmene a doplnení niektorých zákonov odpis registra trestov je verejná listina, v ktorej sa uvádzajú údaje

o každom právoplatnom odsúdení, a to aj súdom iného členského štátu EÚ alebo súdom iného štátu, ktorého rozhodnutie bolo SR, o priebehu výkonu trestu a ochranného opatrenia, aj o odsúdeniach, ktoré boli zahladené. Generálna prokuratúra vydáva odpis registra trestov za účelom zisťovania bezúhonnosti len na žiadosť oprávnených orgánov alebo oprávnenej osoby.

Spôsob preukazovania bezúhonnosti a postup pedagogického zamestnanca, okresného úradu v sídle kraja a Generálnej prokuratúry SR pri vyžiadaní a vydávaní odpisu registra trestov upravujú odseky 3 až 5 citovaného zákona. Podľa nich bezúhonnosť sa preukazuje odpisom registra trestov nie starším ako tri mesiace, a to každých päť rokov počas trvania pracovného pomeru u toho istého zamestnávateľa najneskôr k 31. máju príslušného roka. Pre účely jeho vyžiadania pedagogický zamestnanec poskytne okresnému úradu v sídle kraja potrebné údaje (teda zamestnanec nepodáva žiadosť sám), ktoré okresný úrad zašle v elektronickej podobe prostredníctvom elektronickej komunikácie Registru trestov Generálnej prokuratúry SR. Okresný úrad v sídle kraja na základe odpisu registra trestov vydaného Generálnou prokuratúrou SR oznámi zamestnávateľovi skutočnosť, či pedagogický zamestnanec spĺňa alebo nespĺňa

predpoklad bezúhonnosti, avšak obsah odpisu registra trestov zamestnávateľovi neoznamuje. Okresný úrad v sídle kraja po zaslaní oznámenia zamestnávateľovi odpis registra trestov bezodkladne zlikviduje. Zamestnávateľ teda nebude mať k dispozícii odpis registra trestov a tým ani informáciu, aký trestný čin pedagogický zamestnanec spáchal, ak je o ňom v odpise registra trestov záznam.

Novo prijímaný pedagogický zamestnanec bez ohľadu na to, či je prijímaný do pracovného pomeru na dobu určitú alebo na dobu neurčitú, preukazuje bezúhonnosť odpisom registra trestov rovnakým postupom ako bolo uvedené vyššie.

Podľa ods. 11 zákona č. 138/2019 Z. z. odmietnutie poskytnutia údajov zo strany pedagogického zamestnanca na účely preukázania bezúhonnosti sa považuje za nesplnenie podmienky bezúhonnosti na účel výkonu pracovnej (pedagogickej) činnosti.

Za účelom zjednodušenia preukazovania bezúhonnosti pedagogických zamestnancov bola Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR vytvorená a na jeho webovej stránke zverejnená aplikačná pomôcka k preukazovaniu bezúhonnosti učiteľa, ktorý svoje osobné údaje môže poskytnúť prostredníctvom aplikácie www.cinfo.iedu.sk. ■

Obsah tejto rubriky vzniká v spolupráci s firmou **Poradca podnikateľa** a portálom www.vssr.sk.

Vydavateľský & vzdelávací dom

PP®
Poradca podnikateľa

Sevilla – mesto, ktoré má jedinečnú farbu

Sevilla tiene un color especial sa spieva v španielskej populárnej piesni. A naozaj, Sevilla hýri farbami a má tiež jedinečnú príchuť. Odporúčam ju však najmä ako zimnú destináciu.

Barbora BABICOVÁ

Foto: Barbora Babicová

Po tom, ako som sa v Madride zabývala, začala som spoznávať aj iné časti Španielska (kým ma koronavírus na nejaký čas nezastavil). V januári som ešte stihla navštíviť Seville.

Tri miesta, ktoré v Seville nesmiete vynechať

Z letiska sa dostane do centra pohodlne autobusom a potom sa už budete pohybovať všade peši, pretože centrum Sevilly nie je obrovské a je ako stvorené na prechádzky a túlanie sa uličkami. Hotely a hostely majú v zimných mesiacoch príjemné ceny a mesto nie je ani náhodou preplnené, čo sa o letných mesiacoch povedať nedá.

Začať môžete povinnou jazdou, ktorou je kráľovský palác so záhradami *Real Alcázar* zapísaný v UNESCO. Základné vstupné stojí 11,50. Ak chcete vidieť aj kráľovské spálne, ktoré kráľovská rodina dodnes príležitostne obýva, priplatíte si 3,50. Vstupné sa oplatí kúpiť online a najmä v predstihu, pretože práve vstupenky do kráľovských spální sú často vypredané. Tak to bolo aj v našom prípade. Napriek tomu sme v obrovskom komplexe mali čo robiť a strávili sme v ňom takmer štyri hodiny. Kráľovský palác je tak trochu bludiskom plným dychberúcich miestností pokrytých krásnymi dlaždicami a architektonicky ovplyvnených arabskou kultúrou. No a kráľovské záhrady plné pomarančovníkov a paliem sú dokonalou oázou, z ktorej sa vám nebude chcieť odísť.

Na námestí priamo pre kráľovským palácom stojí najväčšia gotická katedrála na svete s vežou *Giralda*, ktorá bola pôvod-

ne minaretom. Výstup na jej vrchol chvíľu potrvá, pretože je vysoká 97,5 metra, avšak nebudete v nej stúpať po schodoch, ale po šikmých plošinách. A výhľad bude, samozrejme, stáť za to. Avšak aj samotná katedrála je veľmi zaujímavým miestom. Ukrýva totiž mohutnú hrobku Krištofa Kolumba – jeho rakvu nesú štyri postavy symbolizujúce španielskych kráľov – či obrovský ručne vyrezávaný oltár. Súčasťou komplexu je aj malé námestie plné pomarančovníkov. Práve pomarančovníky dodávajú tomuto mestu tú špeciálnu farbu. Miestom, ktoré mi však skutočne vyrazilo dych je námestie *Plaza de España*. Je to asi najkrajšie námestie, na akom som doteraz bola. Neviaže sa k nemu žiadne história, no vizuálne ponúka skutočné hody. Bolo postavené v roku 1929 a má rozlohu 50 000 metrov štvorcových. Nachádza sa v parku Maríe Luisy a zdobia ho fontány, mosty a kanály v benátskom štýle, ako aj mozaikové výklenky predstavujúce 48 regiónov Španielska. Je to fantastické miesto na popoludňajšiu prechádzku, romantickú jazdu loďkou po kanáli alebo jazdu na konských povozoch. Pravdepodobne tu natrafíte aj na tanečníkov *flamenco*.

Tri veci, ktoré v Seville musíte urobiť

Sevilla je rodom unikátneho španielskeho tanca – *flamenco*. Hovorí sa, že ak máte v Španielsku navštíviť *flamenco show*, treba tak urobiť práve v Andalúzii, ktorej je Sevilla hlavným mestom. Flamenco však nie je len tanec, ale aj jedinečný spev, hudba, kostými a čiastočne aj divadelné

predstavenie. Paradoxne som však lepšiu *flamenco show* než v Seville navštívila v Madride. V každom prípade ide o predstavenie, ktoré by ste si aspoň raz v živote vidieť mali – je plné energie, emócií a farieb. Presne tak ako Španielsko. Kultúra jedla a *tapas* barov je rozšírená po celej krajine. V Seville by ste však nemali vynechať návštevu najstaršieho *tapas* baru *El Rinconcillo* z roku 1670. Skúste ho navštíviť pred ôsmou hodinou večer, tak si zaistíte pohodlné miesto pri bare. Španieli totiž večerajú až o deviatej večer, o tomto čase praskajú bary vo švíkoch. Vašu objednávku zapíše čašník kriedou priamo na mahagónový bar, ak si teda chcete vychutnať *tapas*. Večeru v pravom slova zmysle vám naservirujú o poschodie vyššie. V bare *El Rinconcillo* sa zameriavajú na typické andalúzske recepty – určite ochutnajte kroket, *salmorejo* – studená polievka a kúsok žraloka v cestíčku nazývaného *adobo*.

Pri jedle zostaneme aj počas návštevy štvrť Triana, v ktorej sa nachádza trh *Mercado de Triana*. Práve tu si môžete vychutnať čerstvé ovocie a zeleninu, no najmä morské plody. A tie vám ochutnať vysoko odporúčam. Najlepšie totiž môžete ochutnať práve v Andalúzii a Galícii. Či už si dáte malé kalamáre – *chipirones*, alebo rôzne druhy mušlovitých morských príšeriek – *navajas* (podlhovasté mušle), *vieiras* (väčšie mušle), *mejillones* (slávky), určite nebudete ľutovať. Po dobrom obede si môžete pod trhom prezrieť zvyšky pevnosti *Castillo de San Jorge*. Ide o malé múzeum, do ktorého je vstupné zdarma, a v ktorom objavíte zvyšky budov z čias inkvizície s podrobnými popismi, na čo ktorá budova slúžila a čo sa v týchto časoch na týchto miestach dialo.

Trh i múzeum sa nachádzajú pri rieke *Guadalquivir*, ktorej breh je výborným miestom na prechádzku. Tú vám s vysokou pravdepodobnosťou budú spriemňovať pouliční umelci.

Na brehu tejto rieky sa tiež nachádza ďalšia z dôležitých budov – *La Torre del Oro*, teda zlatá veža. Ide o obrannú vežu, ktorej úlohou bolo strážiť vstup do mesta po rieke. V súčasnosti sa v nej nachádza múzeum námorníctva a je z nej výborný výhľad. Keďže ide o malé múzeum, zvyčajne tu čaká mnoho turistov a mne sa väčšinou čakať nechce.

Sevilla – mesto Carmen a Dona Juana

Štvrť *Santa Cruz* je stará židovská štvrť, v ktorej kráľ Ferdinand v roku 1248 väznil Židov. Dnes ide o najmalebnejšiu a najživšiu štvrť mesta. Tvorí v podstate centrum mesta a po návšteve kráľovského paláca a katedrály sa v nej pravdepodobne ocitnete, ani nebudete vedieť ako. Je plná príjemných barov, obchodov, úzkych uličiek a kostolíkov. Pri jej prechádzaní nezabudnite občas nazrieť do vchodov a dvorov jednotlivých obytných budov – očaria vás steny vykladané krásnymi obkladačkami a malé nádvorie v arabskom štýle s fontánkou uprostred. Posedte si na terasách barov alebo si dajte *chocolate con churros* (čokoláda, do ktorej si namáčate kúsok odpaľovaného cesta) na stojáka pri bare.

Sevillu tiež môžete spoznávať prostredníctvom slávnych operných príbehov *Dona Juana* či *Carmen* – môžete navštíviť napríklad budovu továrne na tabak, v ktorej *Carmen* pracovala a kde prvýkrát stretla vojaka *dona Josého* – v súčasnosti ide o miestnu univerzitu. Neďaleko Alcazáru sa nachádza úzka ulička *Callejón del Agua*, ktorej múry sú starým akvaduktom, ktorý zásoboval kráľovské záhrady. Práve v tejto uličke *Carmen* tancovala.

Sevilla má jednu z najväčších tradícií býčích zápasov v celom Španielsku. Môžete sa o tom presvedčiť návštevou stále funkčného býčieho ringu *Plaza del Toros de la Maestranza*, ktorý funguje aj ako múzeum. Hoci nie som vyznávačkou

Foto: Barbora Babicová

385 Aký veľký je koronavírus?

Správne poradie od najmenšieho po najväčší objekt je takéto: atóm < koronavírus < baktéria < rastlinná bunka. Rozdiely vo veľkosti sú pritom značné:

Veľkosť atómu je približne 0,1 nanometra.

Veľkosť koronavírusu je približne 70 – 80 nanometrov, čo je 700- až 800-krát viac ako veľkosť atómu.

Priemerná veľkosť baktérie je asi 1 mikrometer, čo je 10 000-krát viac ako veľkosť atómu a asi 12- až 14-krát viac ako veľkosť koronavírusu.

Veľkosť rastlinných buniek sa pohybuje v rozmedzí 10 – 100 mikrometrov, čo je 10- až 100-krát viac ako veľkosť baktérie a 100 000- až 1 000 000-krát viac ako veľkosť atómu.

Použitie jednotky:

1 milimeter je 1 000 mikrometrov,

1 mikrometer je 1 000 nanometrov.

386 Značky a plagáty plné chýb

Na plagáte je chyba očividnejšia. Text v hornej časti síce hovorí, že „*Vzdelávanie funguje lepšie, keď všetky jeho časti (spolu)pracujú*“, ozubené kolieska znázorňujúce učiteľov, rodičov a žiakov sú však umiestnené tak, že by sa v skutočnosti nemohli otáčať. Overíte si to tak, že skúsíte šípkami vyznačiť smer otáčania jednotlivých koliesok. Ďalší problém by bol s rýchlosťou ich otáčania.

Chyba na značke je rafinovanejšia. Mala by na nej byť zobrazená futbalová lopta. Na prvý pohľad to aj vyzerá ako futbalová lopta, keby ste však mali skutočnú loptu a lepšie si ju prezreli, zbadali by ste, že nie je zošitá zo samých šesťuholníkov, ako tá „lopta“ na značke. Niektoré časti sú v skutočnosti päťuholníky (na obrázku čierne). Možno si myslíte, že je to nepodstatný detail. Matematici však vedia dokázať, že ušiť loptu zo samých šesťuholníkov nie je možné – na značke je teda nakreslený neexistujúci útvar. Keby na značkách boli pravopisné chyby, slovenčinári by iste boli nespokojní. Rovnako nie sú spokojní matematici, keď sú na značkách neexistujúce geometrické útvary.

tejto krutej zábavy, jeho návšteva bola aj pre mňa zaujímavá. Bol postavený v roku 1733 z dreva a má kapacitu takmer 13 000 kresiel. A architektóniky ide skutočne o krásnu stavbu. V jeho okolí sa tiež nachádza niekoľko sôch slávnych býčích bojovníkov. Práve tento býčí ring je miestom, kde *don José*, plný žiarlivosti a šialenstva, keď videl svoju milovanú v náručí býčieho bojovníka *Escamilla*, krásnu *Carmen* zabil. Jej sochu môžete hľadať na *Paseo de Colón*, teda Kolumbovej promenáde.

V Seville môžete navštíviť tiež dom ďalšieho operného hercu – *Dona Juana* či dom *Figara* z opery *Barber zo Seville*. Zaujímavým, hoci nie historickým miestom, ktoré v Seville navštíviť sú aj *Setas de Sevilla* (Sevillské hríby) nazývané aj *Metropol Parasol*. Ide o jednu z najväčších stavieb z dreva na svete a je v podstate obrovským umeleckým dielom. Avšak keď v roku 2011 uzrela svetlo sveta, mnohí obyvatelia neboli nadšení. Dnes je najmä atrakciou pre turistov. Táto stavba je 150 metrov dlhá a 25 metrov vysoká, skladá sa zo 6 obrovských a navzájom prepojených slnečníkov, ktoré sa svojou štruktúrou podobajú hubám. Okrem výhľadu ponúka za 3 eurá aj zaujímavé prostredie na instagramové fotky, najmä pri západe slnka. Priestor v okolí *Metropol Parasol* je určený na verejné podujatia. V suteréne je malé múzeum s ručinami a artefaktmi z obdobia rímskej a maurskej ríše. ■

Barbora BABICOVÁ

Samota je pekná vec, keď človek žije sám so sebou v mieri a ak má čo robiť.

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

Ak sa zblížime s iným človekom, je to nutne spojené s rizikom, že nás opustí a zanechá nás v samote ešte krutejšej ako predtým.

MORGAN SCOTT PECK

Kto miluje samotu, býva zriedkavo v zlej spoločnosti.

FRANTIŠEK VYMAZAL

Buďte každý deň nejaký čas osamote.

DALAJLÁMA

Žil som v samote na vidieku a všimol som si, ako jednotvárnosť pokojného života stimuluje tvorivú myseľ.

ALBERT EINSTEIN

Samota je príjemná, ale potrebuje niekoho, komu by ste povedali, že samota je príjemná.

HONORÉ DE BALZAC

Samota dáva pôžitok vlastnému srdcu a láske, kto však chce mať úspech, musí sa tmiť po svete.

STENDHAL

Talent sa zdokonaľuje v samote, charakter v prúdoch života.

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

Keď žiješ s ľuďmi, nezabúdaj, čo si poznal v samote. A v samote premýšľaj o tom, čo si poznal v obcovaní s ľuďmi.

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

Svet je taký preľudnený, že poriadnu samotu nájdeme už len v sebe.

JIŘÍ ŽÁČEK

Čím silnejšia a originálnejšia myseľ, tým viac bude inklinovať k samote.

ALDOUS HUXLEY

Chcem byť buď s tými, ktorí poznajú rôzne tajomstvá, alebo sám.

RAINER MARIA RILKE

Aby človek rozumel svetu, musí sa od neho občas odvrátiť.

ALBERT CAMUS

Radšej by som sedel na tvrdej tekvici osamote, než na zamatovom vankúši medzi davmi.

HENRY DAVID THOREAU

Zmysluplné ticho je vždy lepšie ako nezmyselné slová.

DOBRÁ ŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

Ročník XI, číslo 14, marec 2020

Vychádza v elektronickej podobe (ako PDF) dvakrát mesačne, 20 x ročne (okrem júla a augusta)

Toto číslo vyšlo 19. marca 2020

Redakcia

RNDr. Vladimír Burjan (šéfredaktor)
burjan@dobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová (redaktorka)
babicova@dobraskola.sk

Mgr. Martina Sondej (redaktorka)
sondej@dobraskola.sk

Mgr. Alena Bastlová (agenda)
bastlova@dobraskola.sk

Peter Ertl (web + grafika)
ertl@ecg.sk

Igor Pet'kovský / atelier9 (grafika)
studio@atelier9.sk

Kontakty

redakcia@dobraskola.sk
inzercia@dobraskola.sk

Tel.: 02 / 63 81 26 89

Web

www.dobraskola.sk

Facebook

www.facebook.com/casopisdobraskola

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Vranovská 6
851 01 Bratislava 5
IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Adresa redakcie

Vranovská 6, 851 01 Bratislava 5

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2020. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Chcete čítať DOBRÚ ŠKOLU pravidelne?

Od januára 2019 sa môže ktokoľvek zaregistrovať na odber nášho časopisu v digitálnej podobe (ako PDF) bezplatne, prípadne za dobrovoľné predplatné. Stačí na stránke www.dobraskola.sk vyplniť krátky registračný formulár a prípadne uhradiť dobrovoľné predplatné vo výške, ktorú si sami určíte (nie je povinné). Po zaregistrovaní budete od nás dostávať každé dva týždne mailom upozornenie, že vyšlo nové číslo DOBREJ ŠKOLY. Kliknete na uvedený link a stiahnete si časopis ako PDF. Dobré, nie?

